

HarperCollins

HOE

Over de zaak-Anne Faber,

KON DIT

collectieve woede

GEBEUREN?

en de lessen voor de toekomst

YELLE TIELEMAN

Inhoudsopgave

Vooraf en verantwoording	7
Proloog	11
1. De jonge Michael	16
2. Nijkerk	31
3. Anne	52
4. Vrijdag 29 september 2017	61
5. De zoektocht	74
6. De kliniek	102
7. De rechtszaak	121
8. Wat nu?	151
9. Hoger beroep	166
10. Lessen voor de toekomst	171
Dank	189

Vooraf en verantwoording

Het is maandag 9 oktober 2017 als mijn nieuwschef mij vraagt om de verslaggeving van de vermissing van de Utrechtse Anne Faber over te nemen. Als verslaggever van het *AD Utrechts Nieuwsblad* schrijf ik dagelijks over criminaliteit en misdaad in Utrecht. Het is daarom logisch dat deze zaak bij mij terechtkomt. Omdat ik in de eerste week van Annes vermissing druk ben met het afronden van een onderzoeksproject, nemen andere collega's de verslaggeving voor hun rekening.

Nog diezelfde dag krijgt het onderzoek naar de vermissing van Anne een voor de buitenwereld verrassende doorbraak. De politie arresteert een dan 27-jarige verdachte, die op dat moment in een forensisch psychiatrische kliniek in Den Dolder verblijft. Op de redactie in Utrecht is het dan tumultueus. Wie is deze verdachte, willen we weten. En wat is dat ook alweer voor een kliniek? Wordt Anne nu snel gevonden? Wat kunnen we onze lezers melden?

Collega Ivar Penris en ik achterhalen binnen enkele uren de identiteit en de achtergrond van de verdachte. Vanaf dat moment laat de zaak mij niet meer los.

In de weken en maanden na de moord op Anne Faber heb ik uitvoerig verslag gedaan van alle ontwikkelingen die volgden. Ik reconstrueerde op basis van tientallen off the record-gesprekken met rechercheurs, politiemensen, medewerkers van justitie en andere betrokkenen wat er gebeurde op die fatale vrijdag 29 september 2017, en in de nasleep daarvan. En ik dook in de wereld van de forensische psychiatrie. Ik zocht contact met medewerkers, voormalig medewerkers, patiënten en ex-patiënten in een poging te schetsen hoe het eraan toegaat in de omstreden geraakte kliniek. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een aantal geruchtmakende publicaties, met maatschappelijke woede over de omstandigheden in de kliniek tot gevolg. Deze publicaties zijn het resultaat van uitvoerig journalistiek onderzoek, waarmee niet lichtzinnig is omgesprongen. In juni 2018 volgde ik voor het *AD* de strafzaak tegen Michael P. In deze periode ontstond bij redacteur Maarten Boers en mij het idee een boek te schrijven over deze zaak.

Dit boek probeert een antwoord te geven op de vraag die iedereen zichzelf heeft gesteld: hoe kon dit gebeuren?

In *Hoe kon dit gebeuren?* reconstrueer ik Michaels jeugd en strafrechtelijke verleden, zijn tijd in de Roosenburg-kliniek en de moord op Anne Faber. Daarnaast wil ik in dit boek antwoord geven op de vraag welke lessen we hieruit kunnen trekken.

De research en het onderzoek voor *Hoe kon dit gebeuren?* versterkte de verslaggeving in mijn eigen krant, en vice versa. De basis van mijn werk zijn de journalistieke regels en principes. Dit boek is tot stand gekomen op basis van juridische documenten, onderzoeksrapporten, chatgesprekken van betrokkenen en eerder verschenen publicaties door de jaren heen in verschillende media. Ik heb gesprekken gevoerd met politiemedewerkers die betrokken waren bij het onderzoek, een officier van justitie, advocaten, familieleden en kennissen van Michael P. Ook heb ik interviews gehouden met medewerkers en voormalig medewerkers van de kliniek in Den Dolder. Roosenburg is tijdens mijn werk voortdurend gevraagd om commentaar en heeft dat ook altijd geleverd. Wel is het zo dat de kliniek niet wil meewerken aan het boek zolang het onderzoek van de Inspectie nog gaande is.

De familie en nabestaanden van Anne Faber hebben evenmin meegewerkt aan dit boek. Die wens heb ik gerespecteerd. Het hoofdstuk 'Anne' is daarom gebaseerd op eerder verschenen artikelen over Anne in diverse media.

Vanzelfsprekend is hoor en wederhoor de hele tijd een belangrijk onderdeel geweest van mijn werkwijze.

Ik heb in het boek een aantal dialogen opgenomen, onder meer in het hoofdstuk 'Vrijdag 29 september 2017', waarin ik Michael P. en Anne citeer. De citaten die ik gebruik zijn afkomstig uit het politiedossier en zijn ook als zodanig besproken tijdens de rechtszaak. In bovengenoemd hoofdstuk doet Michael bepaalde beweringen over de gebeurtenissen van die dag. Soms is niet na te gaan of deze feitelijk juist zijn. Waar Michael de werkelijkheid anders inkleurt, maak ik dat duidelijk door de versie van het OM daartegenover te zetten.

De rest van de dialogen in het boek zijn gebaseerd op basis van gesprekken die ik gevoerd heb met betrokkenen.

Hoofdstuk 1

DE JONGE MICHAEL

Vol trots rijden Heleen en Piet vanuit Amersfoort terug naar Bunschoten-Spakenburg. Het is zaterdag 5 mei 1990. De twee zijn net de trotse ouders geworden van een zoon. Ze noemen hem Michael en hij is na dochter Debbie het tweede kind van het nog jonge gezin. Michael groeit samen met zijn oudere zus op in het vissersdorp Bunschoten. Daar zal hij ook voor het eerst naar school gaan. De keus valt op de openbare basisschool 't Kruisrak. Het is de enige openbare basisschool in de gelovige gemeente, waar verder alle scholen van christelijke signatuur zijn. Michael vindt het niet leuk op school. Het helpt niet mee dat hij niet goed ligt bij zijn klasgenootjes. Al snel valt het de andere kinderen in de klas op dat Michael 'anders' is. Het komt door de afwijking van zijn linkeroog, dat flink naar buiten staat. Het geeft Michael een wat vreemde uitstraling. Omdat hij scheel is, draagt hij bovendien een klein rood brilletje en is zijn goede rechteroog vaak afgeplakt, om zo zijn mindere oog te trainen. Michael wordt er af en toe om gepest door zijn klasgenoten. Hij gaat niet graag naar school en dat zal de rest van zijn leven zo blijven.

Veel vriendjes maakt de jonge Michael niet op 't Kruisrak en hij is veel op zichzelf. Op het schoolplein speelt hij vaak alleen, want de meeste kinderen vinden Michael maar een rare. Hij wordt maar zelden uitgenodigd op de verjaardagsfeestjes van zijn klasgenootjes.

Soms haalt hij op een gemene manier kattenkwaad uit. Zo zoekt hij toenadering tot de populaire jongens van de klas. Door de raarste dingen te doen probeert Michael op te vallen. Van het ene op het andere moment hard schreeuwen in de klas. Het werkt, want de populaire jongens laten hem meespelen. Maar er echt bij horen doet hij niet.

In groep 5 verlaat Michael 't Kruisrak, het gezin verhuist van Bunschoten-Spakenburg naar Zeewolde. Niemand in zijn klas vindt het erg dat Michael van school gaat.

Michael groeit op in een gezin waarvan de ouders vrijwel altijd aan het

werk zijn. Vader Piet begint in 1986 samen met zijn broer Henri een bedrijf dat handelt in houten pallets. Het bedrijf draait goed, groeit hard en opent zelfs verschillende vestigingen. Voor zijn werk reist vader Piet samen met Henri regelmatig naar het buitenland. Onder meer in Litouwen openen de broers een vestiging. De succesvolle pallethandel is niet het enige werk van Piet, die simpelweg niet stil kan zitten. Samen met zijn vrouw Heleen bestiert hij ook nog twee kroegen in Zeewolde: De Drie Geboden en De Proeverij. De dagelijkse leiding laat hij over aan Heleen. Zij treedt uiteindelijk zelfs toe tot het bestuur van de lokale ondernemersvereniging. En dat zullen de leden van het bestuur weten ook. Heleen heeft een dominante inborst. Veel leden van de vereniging zijn naar verloop van tijd bang voor haar, vooral als ze woedend wordt wanneer ze haar zin niet krijgt. Haar uitbarstingen zijn berucht in Zeewolde. Heleen en Piet zullen later, als Michael in de gevangenis zit, uit elkaar gaan. Ze raken gebrouilleerd. Ook Henri en Piet gaan zakelijk uit elkaar.

Veel tijd voor familie-uitjes heeft het gezin niet. Om dat te compenseren krijgt Michael vaak nieuw en duur speelgoed, want door het harde werken heeft de familie over geld niet te klagen; het gaat Piet en Heleen zakelijk voor de wind. De kleine Michael wordt door zijn ouders in de watten gelegd. Piet en Heleen werken hard en zorgen ervoor dat de kinderen niets tekortkomen. Andere ouders in het dorp fluisteren dat Michael wordt verwaarloosd door zijn drukke ouders.

Michael is nog steeds niet dol op leren, maar zal toch naar school moeten. In Zeewolde valt de keus van zijn ouders uiteindelijk op de openbare basisschool 't Wold, aan de Flevoweg in het centrum. Dat heeft meerdere voordelen, want de school ligt niet ver van de kroeg waar Michaels moeder achter de bar staat. Michael kan dus lopend naar school en hoeft niet door zijn ouders te worden opgehaald.

Ook op de nieuwe school, de oudste school in het nog jonge dorp, kan Michael niet echt aarden. Ook hier maakt hij geen echte vrienden en is hij vaker dan hij zou willen alleen op het schoolplein. Om toch bij het populaire groepje jongens te horen zoekt Michael opnieuw aandacht door de lessen te verstoren en de boel op stelten te zetten. Hij maakt er een sport van om de leraar te provoceren. 'Hij zette dan een hele grote smoel op en maakte het voor de meester heel moeilijk om les te geven,' weet een voormalig klasgenootje. 'Omdat hij op die manier aandacht kreeg en stoer deed, vond

hij toch aansluiting. Hij hoorde na verloop van tijd bij een groepje stoere jongens, maar echt accepteren deden ze hem niet. Ook zij vonden Michael uiteindelijk toch een raar figuur.'

In groep 7 is hij een dagelijkse lastpost voor de leraar. Michael schreeuwt door de klas en heeft maling aan de regels. Huiswerk is niet aan hem besteed. Bijna iedere dag krijgt hij straf. Maar ook dat deert hem niks. Alle leerkrachten op 't Wold kennen Michael en zijn reputatie en ze zijn hem uiteindelijk liever kwijt dan rijk. Ook Piet en Heleen beseffen inmiddels dat een reguliere middelbare school niet langer een optie is voor Michael, gezien zijn gedragsproblemen. Na veel overleg besluiten zij uiteindelijk dat Michael het beste af is op De Drempel in Harderwijk. De directie van 't Wold is blij dat probleemgeval Michael de school verlaat en zorgt ervoor dat de aanmelding bij het speciale onderwijs soepel verloopt. Het papierwerk dat normaal weken kan duren is in een mum van tijd voor elkaar. Groep 8 mag Michael overslaan.

De Drempel is een school die speciaal onderwijs aanbiedt en heeft veel ervaring met kinderen met ernstige gedragsproblemen. De meeste leraren kunnen goed overweg met kinderen die net als Michael zeer onstuimig zijn en bovendien zijn de klassen klein. Ook ligt het niveau een stuk lager dan op een reguliere middelbare school. De verhuizing naar een nieuwe school betekent ook dat Michael dagelijks het Nuldernauw moet oversteken. En het betekent dat hij veel moet fietsen. Dagelijks ongeveer vijftien kilometer.

Van het royale zakgeld dat hij van zijn ouders krijgt, koopt Michael van jongens in het dorp een paar brommers, ook al is hij nog maar twaalf jaar oud. Die verstoppt hij vervolgens in de bosjes, niet ver van de plek waar de pont ligt. 's Ochtends vertrekt hij thuis met zijn fiets. In de buurt van de pont gooit hij zijn fiets in de bosjes en pakt dan een van zijn brommers.

Later legt Michael zich ook toe op het stelen van brommers. Zijn ouders weten al die tijd van niks en denken dat Michael met de fiets naar Harderwijk gaat.

Zijn gedrag op de pont is intimiderend. Voordringen, afsnijden en zijn brommer hoge toeren laten maken. Het zorgt ervoor dat de meeste opvarenden het liefst zo ver mogelijk uit zijn buurt blijven. Michael heeft in de omgeving van Zeewolde en Harderwijk dan al een flinke reputatie en jaagt bijna dagelijks de andere opvarenden de stuipen op het lijf.

Michael maakt op dat moment deel uit van een jeugdgroep die voor veel

overlast zorgt. Michael beschouwt de leden van de groep als zijn vrienden, en voor zijn vrienden gaat Michael door het vuur. In de winter van 2004 ligt er een dun laagje ijs in de sloten. Michael en een vriend rennen over een sloot bij de Egelantier en hebben de grootste lol. Michael rent voorop maar hoort dan achter zich een harde schreeuw. Zijn maatje is door het ijs gezakt en Michael ziet nog net een hand uit het wak reiken. Michael rent terug en duikt met zijn hoofd het ijskoude water in. Een paar minuten later liggen de twee verkleumd in de berm. Zijn vriend is Michael eeuwig dankbaar.

Michaels vriendengroep bestaat uit ongeveer tien jongens. Ze hangen veel rond in de buurt van de skatebaan in Zeewolde, tegenover basisschool 't Wold, de oude school van Michael. Daar hebben de jongens elkaar leren kennen. Zittend op brommers of scooters gaan de joints van hand tot hand. Voorbijgangers krijgen nare verwensingen naar het hoofd geslingerd. Michael doet vaak mee en scheldt met ernstige ziektes, iets waar hij daarna hard om moet lachen. Blowen slaat hij echter over. Hij moet er niks van hebben. Michael maakt liever op een andere manier indruk.

Op YouTube staat een filmpje waarop goed te zien is hoe hij dat doet. Gek gemaakt door zijn maatjes rijdt Michael met zijn scooter rondjes over het skatepark. Eerst rijdt hij een halfpipe op en af. Dat gaat maar nét goed. Aangemoedigd door de joelende jongens besluit Michael dat het nog iets extremer kan, dan van deze simpele obstakels af te springen. Hij stuurt de scooter van het skatepark af en rijdt over het grasveld naar een grashelling. Na ongeveer honderd meter draait hij om, trekt de gashendel open en stormt weer de helling af. Dan rijdt hij in volle vaart op de skatebaan af, maar die is omheind door een klein heuveltje. Als Michael over het heuveltje scheurt, wordt hij gelanceerd en valt hij hard op het asfalt. De scooter landt meters verderop. Iedereen moet hard lachen en Michael nog het hardst. De harde smak op de skatebaan heeft Michael geen pijn gedaan. Zijn pijngrens is erg hoog. Veel hoger dan bij zijn vrienden.

Een paar weken later rijdt Michael op zijn scooter door Zeewolde. Hij heeft een goede bui en trekt de gashendel van zijn opgevoerde scooter eens goed open. Met ruim 80 kilometer per uur vliegt hij door de straten. Maar dan maakt hij een fout. Hij schat een bocht verkeerd in, begaat een ongelukkige stuurfout en crasht. De scooter is kapot en Michael breekt zijn enkel. Maar hij geeft geen kick. Alsof er niets is gebeurd loopt hij weg, tot grote verbazing van zijn vrienden. Hoe kan het dat hij geen pijn heeft?

Ook in de talloze vechtpartijen waarin hij en zijn hanggroep belanden, laat Michael zien dat een beetje pijn voor hem geen probleem is. Bij een van die vechtpartijen weet hij definitief het respect van de groep te winnen. Michael krijgt van alle kanten klappen en moet zelfs kopstoten incasseren. Toch weet hij van geen wijken, blijft rechtop staan en komt als winnaar uit de strijd. Zijn vrienden noemen hem knettergek en Michael is trots op die geuzennaam. Hij heeft definitief een vriendengroep gevonden.

De skatebaan is niet de enige hangplek waar de groep van Michael te vinden is. De jongens kiezen ook vaak de bossen aan de rand van Zeewolde als *chillplek*. Het Horsterwold ten zuiden van Zeewolde is groot genoeg om rustig en anoniem ongein uit te halen. Het bos, aangelegd in de jaren tachtig, is een van de grootste aaneengesloten loofbossen van Nederland. Het hart van het bos is de Stille Kern en is ruim 1100 hectare groot. Het kenmerkt zich door bos, struweel, graslanden en moeras en is goed begaanbaar door de vele wandel- en ruiterspaden. Het is bij veel wandelaars erg populair. Michael leert het bos in de loop der jaren goed kennen. Het wordt een van zijn lievelingsplekken.

Ook diep in het bos gaan de joints van hand tot hand, maar Michael blijft de pretsigaretten overslaan. Wel slikt hij in die tijd ritalinpillen, die door de huisarts zijn voorgeschreven om zijn drukke gedrag een beetje te temperen. Michaels vrienden zien hem regelmatig 'knoeperds' van pillen wegslikken.

Het dichtbegroeide en afgelegen bos blijkt niet alleen de ideale plek om rustig een joint te roken. Het is bovendien de perfecte plek om illegaal vuurwerk af te steken. Als de donkere maanden aanbreeken en het illegale vuurwerk weer in omloop raakt, is Michael avond aan avond te vinden in de krochten van het bos. Het is werkelijk de ideale plek. De knallen zijn tot in het dorp te horen en als de politie al zou komen, weten de jongens snel genoeg te vluchten. Ze kennen het bos op hun duimpje en kunnen ieder bospad dromen.

Bevriend zijn met Michael zorgt er in die periode voor dat je wordt nagekeken in het dorp. Michael staat niet goed bekend in Zeewolde en een vriendschap met hem straalt slecht op je af. Maar stigma weegt niet op tegen de voordelen, vinden zijn vrienden. Verre van dat, zelfs.

Michael krijgt van zijn ouders honderden euro's zakgeld per maand. Veel meer dan zijn vrienden, die zaterdag vakkenvullen voor een extra zakcentje.

Michael werkt soms in de palletfabriek van zijn vader en oom, maar doet dat alleen als hij daar zin in heeft. Hij toont zich dan een nuttige en behulpzame kracht. En werkt hij niet, dan krijgt hij alsnog zijn toelage. Naast de honderden euro's van zijn ouders krijgt hij vaak nieuwe spullen. Komt er een nieuw model van zijn favoriete scootermerk op de markt? Michael vraagt en krijgt. En hij geeft zijn oude scooter dan meteen weg aan een van zijn vrienden. Hetzelfde gebeurt met fietsen, PlayStation-modellen en dure merkkleding. Hij hoeft het maar te vragen en hij krijgt het. Michael is het niet anders gewend en maakt er handig gebruik van. Maar hij is niet gierig. Als hij zijn oude spullen weggeeft, hoeft hij er niets voor terug. Geld interesseert Michael niet zoveel. Michaels vrienden profiteren er gretig van.

Dat doen ze al helemaal als ze op de leeftijd komen dat de jongens alcohol gaan drinken. Michael loopt regelmatig een van beide kroegen van zijn ouders binnen om er met een fles sterkedrank weer uit te komen. De gratis drank smaakt de vrienden van Michael uitstekend. En als ze in andere kroegen zijn, is Michael niet te beroerd om rondjes bier te halen. Het maakt het uitgaansleven van Zeewolde een stuk levendiger voor de vriendengroep.

'Hier kun je een wijf verkrachten en haar dan achterlaten. Vastbinden aan een boom. Dan wordt ze verslonden door de beesten. En vinden ze haar nooit meer.' Zijn vrienden horen hem meewarig aan. Ach, het is Michael maar. Die zegt wel vaker gekke dingen en ze besteden er verder geen aandacht aan. Michael zal het vaker roepen, ook op andere plekken in het bos bij Zeewolde. Maar zijn vrienden doen er niets mee.

De extreme gedachten en opmerkingen van Michael komen zijn vriendinnetje Jennifer aanvankelijk niet ter ore, en zijn vrienden laten het voor wat het is. Grootspraak.

Michael krijgt in die periode zijn eerste vaste verkering. Hij leert Jennifer kennen in het uitgaansleven van Zeewolde. De twee zijn gek op elkaar, maar Michael is allesbehalve trouw aan haar. Hij blijkt vooral gek te zijn van seks en laat geen moment voorbijgaan om met een nieuwe verovering het bed in te duiken. Tegen zijn vrienden schept hij dagelijks op over zijn seksuele escapades en zijn fantasieën. Jennifer hoort er via vrienden over, maar is te bang voor Michael om hun relatie te beëindigen.

In 2006 komt Michael voor het eerst in aanraking met de politie. Hij is dan zestien jaar oud en is weer eens bij een vechtpartij betrokken geraakt. Maar

ditmaal komt hij er niet zo gemakkelijk vanaf. Het slachtoffer heeft namelijk aangifte tegen hem gedaan. Anderhalve maand later loopt Michael opnieuw tegen de lamp omdat hij samen met een van zijn beste vrienden een scooter steelt. Aanvankelijk wordt alleen Michael aangehouden, maar tijdens het verhoor noemt hij direct de naam van zijn vriend. Niet veel later wordt deze vriend alsnog gearresteerd. In september 2006 veroordeelt kinderrechter mr. G.P. Nieuwenhuis van de rechtbank Lelystad Michael tot een werkstraf van 60 uur en een leerstraf van 28 uur. Daarnaast moet Michael alle kosten voor de schade vergoeden en moet hij zich aan de voorwaarden van Jeugdreclassering houden. Ook krijgt hij veertien dagen voorwaardelijke jeugddetentie. Dat zou een flinke stok achter de deur moeten zijn.

De veroordeling maakt op Michael weinig indruk. Het zorgt er in ieder geval niet voor dat hij het rechte pad op gaat. Hij blijft regelmatig fietsen en brommers stelen. Zijn werkterrein verlegt hij naar de haven van Zeewolde en het haventje van Vakantiepark Zeewolde. Hier weet hij rubberbootjes en speedbootjes buit te maken. Soms verkoopt hij die, maar nog vaker laat hij ze ergens achter of zorgt hij ervoor dat de bootjes wegdrijven als hij erop uitgekeken is. Gewoon omdat het kan en hij er lol aan beleeft.

Een jaar na zijn veroordeling gaat Michael samenwonen met Jennifer. Hij is dan nog maar zeventien jaar. Zodra het appartement boven De Proeverij vrijkomt, trekken ze er samen in. Jennifer blijft evenwel op het adres van haar ouderlijk huis ingeschreven. Ondanks dat Michael en Jennifer zijn gaan samenwonen, blijft hij seks hebben met andere vrouwen. Michael wil zo vaak als mogelijk seks, en het maakt niet uit of dat met zijn vriendin is of niet. Op een avond zijn Michael en zijn vrienden in de woonkamer aan het gamen. Ze hangen op de bank, de bierflessen staan op tafel en er wordt veel gelachen. Het is gezellig. Niet veel later komt Jennifer thuis.

‘Ik heb zin om te neuken,’ roept Michael als Jennifer haar jas heeft opgehangen en de woonkamer in loopt.

‘Ik niet,’ zegt Jennifer schouderophalend.

‘Dan ga ik wel naar een ander wijf,’ reageert Michael verontwaardigd, waarop hij de controller van de gameconsole aan de kant legt en naar de voordeur loopt. Zelfs zijn vrienden, die al heel wat van hem gewend zijn, kijken raar op als Michael daadwerkelijk vertrekt.